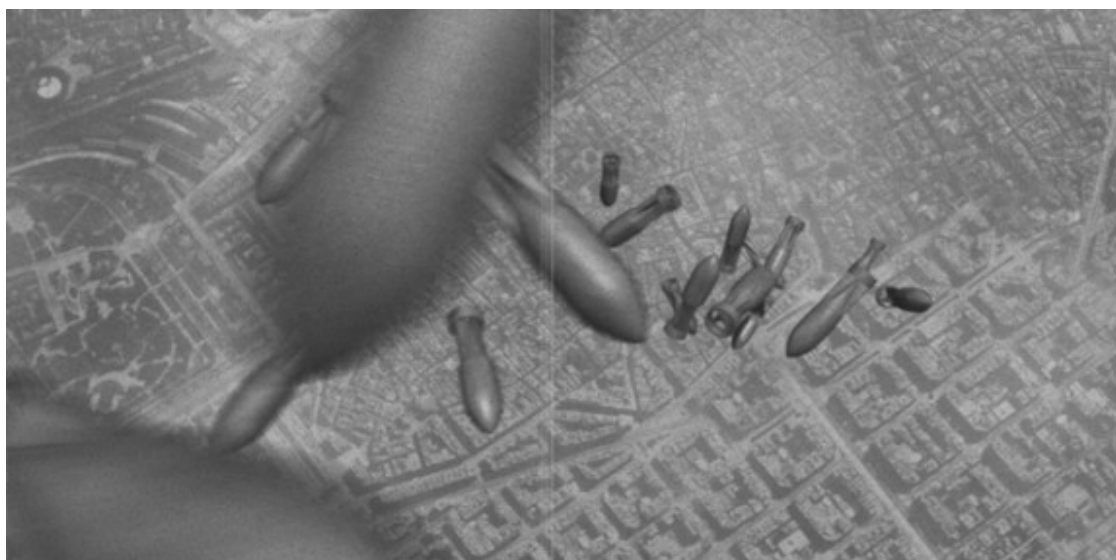

El 26 de gener del 39 d'un besavi

"Les tropes vencedores franquistes dels cossos marroquí i navarrès dels respectius generals Yagüe i Solchaga que havien ocupat la ciutat sense lluita ni resistència, varen desfilar en formació per la Diagonal amb els seus muls, canons i carros de combat"

Imatge d'un bombardeig sobre Barcelona | Memorial Democràtic

Un cop acabada la decisiva Batalla de l'Ebre i dos dies previs a la capitulació de la ciutat de Barcelona el 26 de gener de 1939, els ciutadans vàrem patir el darrer bombardeig per l'aviació italiana amb base a l'illa de Mallorca, aquesta vegada sobre el port i el parc de la Ciutadella, en què els avions s'acomiadaren baixant en vol rasant i disparant sobre tothom qui treia el nas a fora perquè el metrallador veu a qui mata i moren molts avis i nens. Així s'acomiadà un cos creat *ad hoc* per Mussolini el setembre de 1936, havent utilitzat des de febrer de 1937 i fins al dia de la data suara esmentada 764 avions militars per a provocar 385 alarmes aèries sobre Catalunya, llançant en 4.782 raids un total de 11.189 tones d'explosius, part dels quals afectaren la ciutat de Barcelona amb 180 alarmes i 1.903 impactes, que ocasionaren uns 1.800 morts i 2.700 ferits.

Però l'endemà, vigília ja de l'entrada de les tropes franquistes a Barcelona, la premsa local publicà diaris per darrera vegada seguint el consell del general en cap de les tropes republicanes a Catalunya, Hernández Sarabia, qui la nit abans n'havia convocat els directors per anunciar-los un fatídic i patètic: "*Senyors, això s'acaba. Barcelona és ciutat oberta*". Conscient tothom, doncs, d'una ciutat fantasma en què no hi hauria resistència i que l'endemà els diners emessos per la República ja no tindrien cap mena de valor, els meus pares aquella tarda optaren per anar a comprar una nevereta de gel, un moble senzill de fusta, amb un folre interior de suro i de planxa estanyada o llautó que permetia aïllar el contingut de la temperatura exterior, on a dins, en un compartiment separat del menjar, s'hi posava una barra de gel que es desfeia a poc a poc (o més aviat massa de pressa).

Tant premonitòriament devaluada compra la van fer als magatzems *SEPU*, establiment inaugurat per uns jueus alemanys el 1935 a la porxada de la Rambla dels Estudis cantonada amb la que havia estat una de les torres de la Porta Ferrissa, oberta a les muralles medievals de la ciutat, indret convertit després en els jardins annexos al senyorial Palau Moja, darrerament propietat del

negrer marquès de Comillas, en vida dedicat al comerç d'esclaus. Curiosament en aquest popular centre comercial s'hi van instal·lar les primeres escales mecàniques de la ciutat i recordo que el seu reclam publicitari radiofònic era: "*Quien calcula, compra en SEPU*".

I és que durant la guerra cada bàndol tenia la seva pròpia moneda en pessetes de curs legal i negava legitimitat a les emissions de l'enemic. Per tant hi havia dos Bancs d'Espanya, a Burgos per als dits "*nacionales*" i a Madrid per als republicans, tot i que després emigrà aquest darrer pelegrinant successivament cap a València i Castelló, per morir finalment a Aspe, localitat situada al sud de la comarca del Vinalopó Mitjà, a prop de Novelda. Com a conseqüència de tot plegat i de fer-ne també munició de les monedes de bronze, la xavalla o moneda fragmentària de poc valor de plata, coure o altres metalls comencà a escassejar, i en desaparèixer del mercat per a les compres quotidianes, cooperatives, sindicats i ajuntaments es llençaren a l'emissió de vals de cartró amb un segell i bitllets de paper locals, a l'extrem que a Catalunya n'hi circularen fins a 3.384 de diferents.

Amb tots aquests precedents vam arribar a la fi al "*campi qui pugui*" del dijous dia 26, en què Barcelona es va llevar sense diaris i amb una única emissora de ràdio: Ràdio Associació de Catalunya, ja que l'altra emissora havia estat desmantellada pel Cap d'Any. Per això, quan a l'alba l'entrada de les tropes franquistes navarreses de Solchaga ja era imminent, ocupant Vallvidrera i davallant sobre Pedralbes, només alguns barcelonins van poder assabentar-se'n a través de la ràdio. Tanmateix, poc després, cap al migdia ja hom sabia de la rendició de Montjuïc a les tropes de Yagüe, i per veure-ho amb prismàtics vam anar al terrat de la casa d'una gran amiga de la meua mare, que vivia en un dels xamfrans de la cruïlla de carrers més a prop de casa nostra. A l'horitzó, vora el mar, darrera la silueta de la muntanya de Montjuïc, es veia una immensa fumarada negra dels dipòsits de la petroliera CAMPSA incendiats.

A mig matí, el brogit dels avions va desaparèixer i l'estrèpit de canons i metralladores va emmudir. Un silenci impressionant, gairebé sepulcral, va planar aleshores sobre la ciutat deserta, mentre la calçada dels carrers, alguns plens de runa dels edificis danyats pels darrers atacs aeris, s'encatifava de papers esquinçats, com ara carnets i documents dels partits i dels sindicats que podien comprometre políticament, i que tothom llençava, mentre que altres a poc a poc s'anaren omplint de gent que assalta, saqueja i buida els locals on s'hi emmagatzemaven queviures per a la resistència ultrancera de la ciutat en cas d'un llarg assetjament que no es va produir, alguns deixant en el ferm un regueró de farina o de sucre en clivellar-se la bossa o el sac que esforçadament arrossegaven.

I a la tarda veig també com puja solitari carrer amunt un soldat requeté de les columnes de Navarra, amb boina vermella i capot bru, esmaperdut, en busca de la seva família. Gairebé alhora la portera de la nostra escala, que no parava sempre de dir en públic a la cua del pa que els veïns d'aquesta casa érem tots "*feixistes*", es fa esfumar en fer-se sobtadament fonedissa. La pobra ignorava que al tercer primera hi vivien, amagats, un parell de joves que sí que ho eren, de feixistes, i que es van passar tota la guerra dormint de dia i jugant a cartes o escoltant la radio de nit, i que només de tant en tant es feien visibles tot fent-li creure aleshores que venien de permís del front d'Aragó o de l'Ebre. Eren un parell de perfectes "*raves*", és a dir, "*roig per fora i blanc per dins*", ja que feien veure que lluitaven amb els republicans, però de fet desitjaven la victòria dels franquistes, potser segons ells com a mal menor, cosa que els fets dels vencedors ben aviat els treuria del seu error.

D'altra banda, l'alliberament indiscriminat dels 1.200 presos al castell de Montjuïc per les tropes del general Yagüe, va deixar també en llibertat presos comuns que de seguida van guillar sense mirar enrere, com ara el marit d'una veïna de la nostra escala que, tot aprofitant la política de col·lectivització d'empreses, havia comès el delictes d'estafar una cooperativa de teixits, apropiant-se de tot de peces de roba de vestir amb les quals omplí el seu habitatge d'una autèntica rifeta de la que plegats van anar tirant de veta (mai millor dit) durant anys i panys. Però és que a més, gràcies a això, aquest innat desvergonyit aconseguí fins i tot una medalla d'*ex-cautivo*, com si hagués estat empresonat per ser de "*dretes*" o un "*missaire*" i no pas un estafador.

Mentrestant al migdia caigué a mans dels "moros" franquistes Sant Pere Màrtir, la Rabassada i el Tibidabo, i les forces motoritzades de la Legió penetren en la ciutat per Vallcarca i els Penitents, de manera que a la tarda tots els barris de la part alta són ja ocupats i simultàniament en la part urbana encara lliure s'hi anà formant i discorrent per algunes vies una llarga corrua humana de combatents, soldats ferits, quadres polítics i funcionaris, així com se'n congríà una altra entre dones, nens i ancians de familiars i població civil compromesa.

En definitiva, veritables allaus de gent convençuda de la inutilitat d'una resistència ultrancera i temorena de la previsible repressió dels vencedors, abandonant cuita-corrents la ciutat per tal d'exiliar-se precedint l'avantguarda de l'exèrcit franquista en un èxode multitudinari a la desbandada, col·lapsant les carreteres amb un formigueig de vehicles: cotxes automòbils, alguns d'oficials, altres de desballestats, camions carregats de persones i farcells o, fins i tot, carros tirats per una cavalleria exhausta. I, encara, peatons, molts peatons, amb llurs bagatges a l'esquena. De vegades, dones sense res més que el seu fillet apretat entre els braços. Tots cap a l'exili a la veïna i encara democràtica França pel coll d'Ares, el Pertús, Portbou i altres, on els esperaven els dramàtics camps de refugiats rossellonesos i llenguadocians de Sant Cebrià, Argelers, Barcarès, Agde, Gurs, Portús, Cotlliure, Prats de Molló, el Voló i d'altres. Realment era l'exili de tot un poble.

I al capvespre, les tropes vencedores franquistes dels cossos marroquí i navarrès dels respectius generals Yagüe i Solchaga que havien ocupat la ciutat sense lluita ni resistència, varen desfilar en formació per la Diagonal amb els seus muls, canons i carros de combat, i al seu darrera el gruix de la tropa, mentre que amb l'arribada de la resta d'unitats de la Legió i dels tambors de regulars llavors es desfermà un autèntic saqueig de roba, queviures i objectes de valor, sovint acompanyat de violacions, apallissaments i execucions arbitràries "in situ" de gent acusada de "roja".

D'altra banda, molts "moros" s'apostaren als portals de les escales per vendre plàtans de Canàries i rajoles de xocolata a la canalla, a canvi de bones monedes de plata del rei Amadeu, o sigui que aquella nit es varen trencar moltes guardioles, entre les quals la meva, tot havent-me ben escurat els duros de plata que hi tenia estalviats. I és que aquella nit la pesseta republicana va deixar de tenir validesa. O sigui que, si vaig néixer set mesos després de la Gran Depressió Mundial amb l'ensorrament de la borsa nord-americana, els seus efectes sobre els meus modestos estalvis no els vaig patir sinó al cap de nou anys.